

VÅR REFERANSE
20/6660

DERES REFERANSE

UNNTATT OFFENTLIGHET

DATO
01.12.2020

Tilsynsrapport

1 Innledning

Det vises til Finanstilsynets foreløpige tilsynsrapport datert 5. november 2020 og revisjonsselskapets tilsvar datert 11. november 2020.

Revisjonsselskapet er valgt revisor for en advokat som driver sin advokatvirksomhet i et enkeltmannsforetak. Tilsynsrådet for advokatvirksomhet avholdt bokettersyn for perioden 1. januar 2016 til 30. november 2018 i advokatfirmaet i 2019, og anså forholdene som ble avdekket som så alvorlige at Advokatbevillingsnemden meddelte advokaten en advarsel ved vedtak av 20. mai 2020, jf. domstolloven § 226 annet ledd. Etter Tilsynsrådet for advokatvirksomhet sin vurdering var det grunnlag for å vurdere revisor sitt arbeid i denne sammenheng, og på denne bakgrunn ble advokatfirmaet innrapportert til Finanstilsynet den 3. juni 2020.

2 Bakgrunn

I bokettersynsrapporten oppsummeres følgende kritikkverdige forhold:

- Advokaten har ikke holdt egne midler adskilt fra betrodde midler, jf. advokatforskriften § 3-1 første ledd
- Advokaten har ikke fremlagt tilstrekkelig dokumentasjon med notoritet på at treveis avstemming mellom klientbank, -midler og -ansvar er gjennomført rettidig, jf. advokatforskriften § 3-6 fjerde ledd
- Mangel på skriftlig virksomhetsrettet risikovurdering for foretaket, jf. hvitvaskingsloven § 7
- Manglende etterlevelse av kravet til rettidig sletting av personalopplysninger, jf. hvitvaskingsloven § 30
- Manglende registrering av kundespesifikk risikovurdering, jf. hvitvaskingsloven § 9
- Manglende etterlevelse av egen rutine for kundekontroll, jf. advokatforskriften § 6-2
- Advokaten har ikke rapportert og betalt merverdiavgift rettidig

For både 2016 og 2017 avga revisjonsselskapet ren revisjonsberetning knyttet til årsregnskapet og ren revisoruttalelse knyttet til advokaten sin egenerklæring. På bakgrunn av avdekkede forhold under bokettersynet og revisor sin rapportering i samme periode var det etter Tilsynsrådet for

advokatvirksomhet sin oppfatning grunnlag for å vurdere revisor sitt arbeid og oversendte bokettersynsrapporten til Finanstilsynet.

Finanstilsynet anmodet i brev 16. september 2020 om en redegjørelse fra revisor for revisjonen av 2018 og 2019 regnskapene på utvalgte områder.

3 Finanstilsynets vurderinger

3.1 Planlegging av revisjonen

3.1.1 Revisors planlegging

Som en del av planleggingen skal revisor ha som mål å identifisere og vurdere risikoene for vesentlig feilinformasjon i regnskapet som skyldes misligheter. Når det gjelder risikoen for at det er knyttet vesentlig feil til inntekter som skyldes misligheter skriver revisor at denne risikoen er "parkert" ved at det er få klienter og oversiktlig virksomhet.

3.1.2 Finanstilsynet vurdering

Ved identifisering og vurdering av risikoene for vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter, skal revisor ta utgangspunkt i antakelsen om at det foreligger risikoer for misligheter ved inntektsføring og vurdere hvilke typer inntekter, inntektstransaksjoner eller påstander som kan føre til slike risikoer, jf. ISA 240 punkt 26. Vesentlig feilinformasjon som skyldes uredlig regnskapsrapportering knyttet til inntektsføring er ofte et resultat av at inntekter er overvurdert eller undervurdert, jf. ISA 240 punkt A28.

I den grad revisor konkluderer med at antakelsen ikke er en relevant omstendighet for oppdraget og derfor ikke har identifisert inntektsføring som en risiko for vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter, skal revisor inkludere begrunnelsene for denne konklusjonen i revisjonsdokumentasjonen, jf. ISA 240 punkt 47. Revisor mener i dette tilfellet at antakelsen ikke er relevant, og begrunner dette med at advokaten har få klienter og driver en oversiktlig virksomhet.

Finanstilsynet er kritisk til at revisor "parkerer" mislighetsrisikoen knyttet til inntekter i planleggingsfasen, og ikke behandler risiko knyttet til mulig under- eller overrapportering av inntekt som særskilt risiko. Finanstilsynet anser det som vanskelig å komme utenom at det kan ligge en skattemessig motivasjon for eieren av et enkeltmannsforetak for å underrapportere inntekter, ved å holde inntekter utenfor regnskapet eller ved å skyve på inntekter ved bevisst feilperiodisering av utførte timer. Revisor skal når han vurderer risikoen for misligheter utvise profesjonell skepsis uten hensyn til tidligere erfaringer med ærligheten og integriteten til ledelsen, jf. ISA 240 punkt 12. Det synes ikke å være tilfelle her. Basert på ISA 240 skal virksomheten som drives ha en meget enkel og ukomplisert inntektsprosess før det kan konkluderes på at det ikke er knyttet særskilt risiko for vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter. Som eksempel på at det ikke foreligger risiko for vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter knyttet til inntektsføring vises det i ISA 240, punkt A30, til utleievirksomhet med én type inntektstransaksjon fra ett enkelt utleieobjekt, hvor de da er mulig å totalavstemme inntekten mot en oversiktlig leiekontrakt. Inntektsprosessen i advokatvirksomhet er noe mer komplisert samtidig som advokatens behandling av klientmidler er et område med økt risiko.

Forholdet utgjør et brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 240 punkt 12 og 26. Det fremgår av revisjonsselskapets tilsvarende svar at Finanstilsynets kritikk er tatt til etterretning og at det er tatt grep for å sørge for at dette blir håndtert i henhold til kravene i revisjonsstandardene ved planlegging av revisjonen av advokatvirksomhet.

3.2 Revisjon av inntekter

3.2.1 Revisors dokumenterte kontroll av inntekter

Regnskapet føres av ekstern regnskapsfører i et regnskapssystem utviklet for små virksomheter. Faktureringen skjer integrert med fortløpende nummererte fakturaer og fakturajournal. Det fremgår av planleggingsdokumentet at bokføringslovens regler er gjennomgått og funnet å være i orden. Advokaten fører timelister for alle timer, både fakturerbare timer og interne timer. Timelistene føres på papir av advokaten, og regnskapsfører foretar fakturering basert på disse timelistene. Ved årsslutt foretas det en gjennomgang for å vurdere om det er behov for justeringer knyttet til påløpte, ikke fakturerte timer, eller fakturerte, ikke påløpte timer. Advokaten og regnskapsfører går sammen gjennom tallene ved behov for å sikre at regnskapet blir riktig.

I 2018 ble advokatens salærinntekter innbetalt via klientkontoen, og advokaten fikk på innbetalingstidspunktet en instruks fra klienten om at salæret kunne overføres fra klientkontoen til advokatens driftskonto. Denne måten å gjøre det på baserte seg på en praksis over mange år. I forbindelse med bokettersynet i 2019 ble denne praksisen kritisert, og advokaten valgte da å endre praksis med virkning fra 2019 ved at innbetalt salær gikk direkte inn på driftskontoen. Endringen i 2019 medførte også at utestående salær ble liggende på kundefordringer, og ikke på konto for klientmidler.

Revisor har utført revisjonshandlinger for å påse om data fra timelistene er overført fullstendig og nøyaktig inn i faktureringssystemet, og det er utført revisjonshandlinger for å påse om dataene som kommer fra timelistene er overført fullstendig og nøyaktig mellom fakturajournal og hovedbok. Det er videre utført revisjonshandlinger rettet mot gyldighet av inntektene ved å påse om registrerte og fakturerte timer er innbetalt, og det er utført revisjonshandlinger ved årsslutt for å påse om leverte timer er inntektsført på riktig periode. Revisor har utført en kombinasjon av test av intern kontroll, substansanalyse og detaljtesting for å innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis på inntektsområdet.

3.2.2 Finanstilsynets vurdering

Finanstilsynet sin vurdering er at det samlet sett er utført et omfang av revisjonshandlinger som treffer de sentrale påstandene fullstendighet, gyldighet, nøyaktighet og periodisering. Bevisverdien på noen av revisjonshandlingene synes imidlertid å være svakere som følge av gjennomføringen av revisjonshandlingen.

- a) Test av intern kontroll: Intern kontroll er selskapets egenkontroll, det vil si en kvalitetssikring på at selskapets systemer og rutiner fungerer hensiktsmessig, og som fanger opp problemer og utfordringer i tide. Når revisor velger å teste en intern kontroll så dreier det seg om å teste at en kontroll som selskapet har etablert fungerer som den skal. Av risikovurderingen i planleggingen fremgår det at det er liten arbeidsdeling og ingen intern kontroll å bygge på. Under område 9, Inntekter, er det imidlertid under "*Test av kontroller*" lagt inn en revisjonshandling som sier "*Test interne kontrollrutiner for utlevering av*

varer/tjenester og registrering av faktura. Test interne kontrollrutiner for behandling av kreditnotaer".

Revisjonsdokumentasjonen er uklar på hvilken intern kontroll som er etablert, og det er således uklart hvilke interne kontroller revisor tester, jf., ISA 330 punkt 10. Både under 2018 – og 2019 revisjonen er denne handlingen utført under interimrevisjonen.

Finanstilsynet kan ikke se at det foreligger dokumentasjon som redegjør for den interne kontrollen i tidsrommet mellom interimrevisjonen og 31. desember, jf. ISA 330 punkt 12. I henhold til revisjonsplanen skulle denne revisjonshandlingen gitt revisjonsbevis for påstandene fullstendighet, nøyaktighet og periodisering. Som følge av ovennevnte svakheter i gjennomføring og dokumentasjon er Finanstilsynets vurdering at denne revisjonshandlingen gir begrenset med revisjonsbevis på de nevnte påstandene.

- b) Substanskontroll: Revisjonsprogrammet angir at følgende revisjonshandling skal utføres: *"Foreta en analyse av inntekter mot forrige år og kontroller eventuelt ved større avvik".* ISA 520 Analytiske handlinger stiller i punkt 5 flere krav til hvordan en substansanalyse skal gjennomføres for å kunne anses som et fullverdig revisjonsbevis. Det stilles blant annet krav til fastsettelse av egnetheten av analysen, evaluering av påliteligheten av data som ligger til grunn for revisors forventning om registrerte beløp, utarbeidelse av forventning om registrerte beløp samt fastsettelse av hvor stort avvik mellom registrerte beløp og forventede verdier som kan aksepteres uten videre undersøkelse. I henhold til revisjonsplanen skal denne revisjonshandlingen gi revisjonsbevis for påstandene fullstendighet, gyldighet, nøyaktighet og periodisering. Finanstilsynet sin vurdering er at det er vesentlige svakheter i gjennomføring og dokumentasjon av denne analysen basert på kravene i ISA 520, og at analysen gir begrenset revisjonsbevis på de nevnte påstandene.
- c) Substanskontroll: Revisjonsprogrammet angir at følgende revisjonshandling skal utføres: *"Foreta detaljkontroller av inntekter. Beskriv utvalgsmetode, omfang med mer".* ISA 530 Stikkprøver i revisjon stiller i punkt 5 til 8 flere krav til hvordan en stikkprøve skal gjennomføres for å kunne anses som et fullverdig revisjonsbevis. Det stilles blant annet krav til utforming av utvalg, utvalgsstørrelse og utvelgelse av enheter for testing. Finanstilsynet kan ikke se av mottatt dokumentasjon at de nevnte forholdene er dokumentert i revisjonsfilen som en del av stikkprøve utførelsen, noe som begrenser verdien som revisjonsbevis.
- d) Substanskontroll: Revisjonsprogrammet angir at følgende revisjonshandling skal utføres: *"Analyser oppnådd timepris basert på timelister mot benyttet timepris i faktureringen. Forklar eventuelle store avvik".* Det vises til punkt b) over med hensyn til hvilke krav ISA 520 stiller til hvordan en substansanalyse skal gjennomføres for å kunne anses som et fullverdig revisjonsbevis. Finanstilsynet kan ikke se av mottatt dokumentasjon at de nevnte forholdene er dokumentert som en del av analysen, og analysen gir således begrenset verdi som revisjonsbevis.

4 Oppsummering

Bakgrunnen for Finanstilsynets tilsyn var innrapportering fra Tilsynsrådet for advokatvirksomhet, basert på bokettersyn for perioden 01.01.2016 – 30.11.2018. Revisjonen for 2016 og 2017 er ikke omfattet av Finanstilsynets tilsyn. Det legges til grunn at de svakheter bokettersynsrapporten beskrev var til stede. Det fremgår av revisor sine arbeidspapirer at revisor i planleggingsfasen for både 2018- og 2019 revisjonen var kjent med det pågående bokettersynet og de områdene som ble kritisert, etterlevelse av hvitvaskingsreglene og håndtering av klientmidler, og det fremgår videre at revisor som en del av revisjonsplanen ville følge opp disse to områdene under revisjonen. Når det gjelder 2019 revisjonen hadde revisor tilgang på bokettersynsrapporten og gikk gjennom denne som en del av planleggingen. Finanstilsynet har ingen kommentarer til revisjonen av disse områdene for 2018 og 2019.

Finanstilsynet avdekket brudd på revisors plikter knyttet til vurdering av risiko for misligheter. Sett bort fra bruddet på ISA 240 er det Finanstilsynets vurdering av det samlet sett er innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis gjennom de revisjonshandlingene som er utført knyttet til inntekter. Ved gjennomføring av revisjonshandlinger på inntektsområdet er det allikevel avdekket svakheter som medfører at utførte revisjonshandlingene ikke gir tiltenkt styrke som revisjonsbevis. Revisor må for å oppfylle kravet til måleffektiv revisjon, jf. ISA 300 punkt 4, planlegge og gjennomføre revisjonen i henhold til ISA standardene. Analyser og stikkprøver som ikke utføres etter kravene i ISA 520 og ISA 530 gir ikke tilstrekkelig revisjonsbevis og er følgelig ikke effektive.

Det fremgår av revisjonsselskapets tilsvarende svar at alle de kritikkverdige forholdene som er tatt opp av Finanstilsynet tas til etterretning og at tiltak for å sikre etterlevelse av revisjonsstandardene er iverksatt. Finanstilsynet finner på denne bakgrunn ikke grunnlag for å sette i verk andre og særlige tiltak nå.

Kopi av dette brev sendes til Tilsynsrådet for advokatvirksomhet.

For Finanstilsynet

Anders Grini
senior tilsynsrådgiver

Cato Grønnern
tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.